

KINDERGARTENS IN RUSE BETWEEN THE TWO WORLD WARS¹⁶

Polya Cherneva, PhD student

Department of Pedagogy, Psychology and History

“Angel Kanchev” University of Ruse

e-mail: pcherneva@.uni-ruse.bg

Abstract: *Kindergartens in Ruse between the two world wars. The report presents information for the founding of kindergartens in Ruse after First World War. It follows the education process and the development of the preschools and boarding schools from 1919 until 1939. Children's schools are the first level of primary education, but they are not mandatory. Kindergarten is a preschool educational approach based on playing, singing, practical activities such as drawing, and social interaction as part of the transition from home to school. Children from 4 to 7 years of age study in kindergarten.*

Keywords: *preschool education, kindergarten, kindergarten teacher, boarding school*

ВЪВЕДЕНИЕ

Идеята за обществено предучилищно възпитание възниква у нас още през Възраждането. Увеличаването на училищата и повишаването на качеството на обучение в тях създават условия за разпространението на идеи за полагане на обществени грижи за възпитанието и обучението на децата от предучилищна възраст.

Първите детски градини в България след Освобождението се откриват в Свищов (1883 г.), Варна (1884 г.) и Пловдив (1884 г.). (Vacheva, S., 1998).

Грижа за развитието на предучилищното образование полагат и русенци. Първата детска градина в Русе е открита като самостоятелно учебно заведение за учебната 1888 – 1889 година.

Първите детски градини в Русе съществуват само десет години от учебната 1888–1889 г. до 1898–1900 г. Учителките са уволнени. Учебните стаи се предоставят на съответните училища, а в сградата на централната детска градина се настанява Девическата гимназия.

За жалост, интересът към предучилищното от страна на населението продължава да нараства, но Министерството на просветата не проявява необходимата загриженост за откриване на детски градини и подготовка на детски учителки. (Antonova, E., 1988).

Паузата в развитието на детските градини продължава до 20-те години на XX в., но независимо от това, Русе става един от градовете, където предучилищното възпитание си пробива път и се утвърждава като учебна форма.

ИЗЛОЖЕНИЕ

По време на Балканската, Междусъюзническата и Първата световна война в България се закриват по-голямата част от детските заведения. Възстановяването на тяхната дейност се осъществява много бавно. Войните нанасят тежък удар на индустрията, селското стопанство, търговията. Последствията от тях се отразяват върху развитието на общественото предучилищно възпитание в България. (Vacheva, S., 1999). Детските училища замират до степен почти да нямаме сведения за съществуването им през 1913 – 1918 г.

След Първата световна война необходимостта от детски училища в България значително нараства. Тежкото материално положение на повечето семейства принуждава и жените да се занимават с обществено-полезен труд, което ги лишава от възможността да се грижат за своите

---

¹⁶ Докладът е представен на международната научна конференция на 26 октомври 2018 г. в секция 2G.407 с оригинално заглавие на български език: ДЕТСКИТЕ ГРАДИНИ В РУСЕ В ПЕРИОДА МЕЖДУ ДВЕТЕ СВЕТОВНИ ВОЙНИ.

деца. Това налага да се разшири и обществената система на възпитанието на децата от предучилищна възраст, но затрудненото финансово положение на общините и използването на училищните сгради за нуждите на войската правят това начинание много трудно. (Vacheva, S., 1995).

По време на земеделското правителство се разширява мрежата от училища в България и се вземат мерки за подобрене на предучилищното възпитание. Според просветния закон на Стоян Омарчевски (1921 г.) целта на детските училища е да съдействат за развитието на сетивата и възбуждане на детската самодейност чрез упътвания в наблюдения, игри и подходящи за възрастта детски занятия. Законът поставя и важно изискване в градове с повече от 20 000 души да се откриват детски училища, което се запазва до 1934 г. (Chakurov, N., Nacheva-Petkova, V., 1961).

В Русе започва отново да функционира държавна детска градина едва през 1920 г. Това става благодарение на инициативата и усърдието на Д. Спиридонова. Тя получава подкрепа от училищното настоятелство и дружество “Добродетел”. В резултат, на което през месец януари 1920 г. се открива народно (държавно) детско училище към училище “Любен Каравелов”. За неговите нужди градският съвет отпуска сумата от 10 500 лв. В детското заведение се приемат 48 деца. Това са предимно деца на работници, които посещават забавачницата безплатно. Минимални такси заплащат само децата на по-състоятелните родители. През 1924 – 1925 г. детското училище замира. (Vacheva, S., 1999).

През 1921 г. в протоколите на училищното настоятелство се откриват сведения за откриване на частна детска градина (24 януари 1921 г.), както и решение за откриване на още 4 детски градини (29 септември 1921 г.). Дори се изработва и план-сметка на необходимите средства за тази цел. За съжаление обаче бюджетът на училищното настоятелство не е одобрен и тази благородна инициатива остава нереализирана. (Darzhaven Arhiv – Ruse. F 70K, opis 1. a.e. 109; Darzhaven Arhiv – Ruse. F 76K, opis 1. a.e. 8.).

През 1924 – 1925 г. в по-големите градове в България започват да се откриват все повече детски училища. Но в Русе няма народно детско училище. През същия период в града има две частни детски училища – еврейско и френско. В тези училища са записани 96 момчета и 114 момичета – общо 210 деца. (Vacheva, S., 1995).

Според Изложението за състоянието на русенския окръг през 1925 – 1926 г. народни детски училища в Русенския окръг няма, въпреки че условията налагат откриването им, но не може да се намери подходящо за целта помещение. (Изложение за sastoyaniето na Rusenskia okrag 1925 – 1926 g., 1927).

Наред с чуждите и малцинствените училища в Русе през 1927 – 1928 г. съществува и частно българско детско училище, което се посещава от 71 деца, разделени на две групи. То се издържа от таксите на децата. По това време в града няма нито едно обществено българско детско училище. (Chakurov, N., Nacheva-Petkova, V., 1961).

Окръжният управител съобщава в своето Изложение за състоянието на Русенски окръг през учебната година 1929 – 1930 г., че в Русенския окръг има вече три детски училища. Едното е открито през учебната 1928 – 1929 г., а другите две през 1929 – 1930 г. Тези училища се поддържат от българското училищно настоятелство. Посещавани се от 188 деца (93 момчета и 95 момичета). По народност са разпределени българчета – 186, арменци – 1 момче, турци – 1 момче. Децата са разделени в четири паралелки и се обучават от четири учителки със специална за целта подготовка. Една от тях е Севда Тинчова, която е завършва шестмесечен курс за подготовка на детски учителки в Прага.

В сравнение през учебната година 1928 – 1929 в детското училище в Русе се обучават 82 деца (43 момчета и 39 момичета) от две учителки, то вече през следващата година броя на децата се е увеличил с 106, а на учителките с 2.

В изложението на окръга е отбелязана належащата потребност да се открият още детски училища при почти всички първоначални училища, за да може да се приберат децата в предучилищната възраст и „завардят от злосторното влияние“ на улицата. Това е необходимо на родителите, които са изцяло ангажирани с работа извън дома. Окръжният управител Иван Ковачев напомня, че при частните училища в града има и детски училища, които се посещават

от българчетата и по този начин се ангажират и за първоначалното им училище, а това е в голям ущърб на родното училище. (Izlozhenie za sastoyaniето na Rusenskia okrag 1931 g., 1932).

През учебната 1927 – 1928 г. в града съществуват и следните частни детски училища: еврейско, немско и френско. Те се посещават от 308 деца. В частните детски градини са записани 140 българчета, 133 еврейчета, 3 турчета и 6 от други народности. (Izlozhenie za sastoyaniето na Rusenskia okrag prez 1928 g., 1929). Те се възпитават от 8 учителки, което показва, че децата са разпределени в 8 групи. Средно на една детска учителка се падат по 38 деца.

Не само в гр. Русе, но и в други по-големи градове на страната функционират детски училища на „чуждите пропаганди“ (мисионерски детски училища). Това са немските, американските, френските и италианските забавачници, които се посещават предимно от българчетата, чиито родители са заможни и интелигентни. Те предпочитат да изпращат децата си в тези детски заведения не само поради по-добрата им материална база, но и за да могат децата им да усвоят чужд език, тъй като обучението в тях се провежда по програмата за нашите детски училища, но на чужд език. Единствено в американските детски градини обучението се води на български език. Еврейските, арменските, турските и др. забавачници са известни още и с наименованието детски училища на „меншествата“. (Vacheva, S., 1999).

В трите частни училища в Русе през учебната 1929 – 1930 г. (немско, френско и еврейско) се обучат общо 163 деца, като в еврейското и френското има по две паралелки с две учителки, а в немското – една паралелка и една учителка. В сравнение с предходната учебна година, през отчетната са постъпили с 10 деца по-малко, предимно българчета. Еврейски деца посещават еврейското училище, докато останалите две детски училища се обучават предимно българчета. (Izlozhenie za sastoyaniето na Rusenskia okrag 1931 g., 1932).

В протоколите на училищното настоятелство се открива информация към кои училища са създадените детски градини. През 1927 г. е открита градина към Народно първоначално училище „Васил Левски“, през 1929 г. се взема решение за откриване на две забавачници към първоначалните училища „Иван Вазов“ и „Ангел Кънчев“, а през 1932 г. е наето помещение за забавачница в квартал „Тракцията“. (Kolektiv, 2004).

Народните детски градини, които създават към първоначалните училища са с полудневно обучение. Необходимостта и от целодневни детски заведения води до отварянето на детски домове, предназначени за деца от предучилищна и училищна възраст, които не се намират под пряк надзор на семейството и училището. Те са популярни и под имената детско огнище, приют, дневен детски дом или само детски дом. (Chakurov, N., Nacheva-Petkova, V., 1961; Vacheva, S., 1999).

Със законодателен акт от 1934 г. всяко индустриално или друго предприятие, в което работят повече от 20 майки, се задължава да създава със собствени средства детски огнища. По-малки съседни предприятия е необходимо заедно да откриват такива детски заведения. В случай, че не изпълнят това, те трябва да бъдат санкционирани. Но вместо да изпълняват наредбата закон собствениците на предприятията започват да уволняват работничките, които имат деца от предучилищна възраст, или пък да назначават жени без малки деца. В Русе 10 предприятия трябва да открият детски домове, но нито едно от тях не поема тази инициатива. (Vacheva, S., 1999).

За пръв път в Русе се създава целодневно детско заведение през 1930 г. Под председателството на Доростоло-Червенския митрополит Михаил, председател на братство „Добринна – Йосиф I“¹⁷, на 13 април 1930 г. се провежда общо събрание, на което се взема решение да се работи за откриването на дневни детски домове в работническите квартали на града. Помещава се в частна сграда под наем на ул. „Видин“. Същевременно започва и строеж на ново здание. „Добринна – Йосиф I“ няколкократно отпуска средства за строителството, като общата сума възлиза на около 220 000 лв.

17 Благотворително просветно дружество /братство/ „Добринна-Йосиф I“ – Русе е една от най-успешните благотворителни организации в града. Целта му е да подкрепя „материално и морално крайно бедните лица и семейства, поведението на които не е опорочено и сиромашията е доказана“.

Предназначението на този детски дом е да се приемат деца до 7 години, чиито родители работят във фабрики, работилници и др. Целта е подрастващите да се съхранят физически и морално, с тях да се занимават възпитателки и да получават храна и грижи. Представители на братството дежурят всеки ден в детския дом, като по този начин контролират работата на учителката. През целия ден времето на децата е заето със следните занимания: заучаване на стихотворения, песнички, молитви, приказки и др.

Помощ при изграждането и обзавеждането на детския дом им оказва Русенският общински съвет, някои от фабриките в града, други организации и частни лица. Щедрост проявяват и стопански дейци и фирми като Алберт Искович (45 000 лв.), братя Емануил и Неделчо Габровски (40 000 лв.), Фабрика „Постоянство“ (30 000 лв.), други предприятия, общината (40 000 лв.), православното братство „Св. Климент Охридски“ (80 000 лв.) и др. Сградата е завършена в края на 1932 г. Домът се посещава от около 50 деца дневно. Издръжката му е дело на съвместните усилия на двете братства.

Вторият дневен детски дом, в чието откриване и поддръжка взема участие „Добриня – Йосиф I“, е на Православното братство „Св. Георги“. Той отваря врати през 1931 г. в неудобно помещение под наем в кв. Сарая. По инициатива на Доростоло-Червенския митрополит Михаил и с материалната подкрепа на ръководената от него организация, на Емануил Габровски, Алберт Искович, общината и самото братство „Св. Георги“ през 1933 г. е построена нова сграда и за този дом, в който се отглеждат по 40–50 деца дневно. (URL: <http://daritelite.bg/>).

В цялата страна през 1934 г. съществуват 27 дневни детски дома със 157 деца.

През 1938 – 1939 г. по данни на Русенското българско училищно настоятелство в града функционират в 8 детски градини /забавачници/ с 326 деца, които се обучават от 8 учителки – специалистки. (Darzhaven Arhiv – Ruse. F 59K, opis 1. a.e. 243).

До Първата световна война у нас се разпространяват само възгледите на Фридрих Фрьобел¹⁸ за възпитание на децата от предучилищна възраст. След войната постепенно те са изместени от други схващания и методи за предучилищно възпитание, които минават за по-модерни. Към края на 20-те и през 30-те години на XX век у нас се разпространява американският метод на проектите, който в непродължително време измества в практиката метода на Фрьобел. Успоредно с метода на проектите стават известни метода за предучилищно възпитание на италианската педагожка и лекарка Мария Монтесори¹⁹ и метода на центровете на интереса на белгийския педагог и лекар Овид Декроли²⁰. И след залеза на Фрьобеловия метод обаче в практиката на детските учителки се запазват известни елементи от него (занимания с кубчета, дупчене, плетене, сгъване, подвижни игри и др.). Някои елементи от метода на Монтесори (занятия с материалите за развитие на сетивата, момент на мълчанието) също намират място в практиката, макар, този метод да не се прилага в цялост. Chakyrov, N., Nacheva-Petkova, V., 1961).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В периода между двете световни войни е налице възходяща насока в развитието на предучилищното възпитание, въпреки че по-трудно и бавно се откриват народни детски градини, докато частните чужди училища се развиват добре и в тях се обучават много български деца. В този период за подготовка на малките деца за началото на същинския образователен процес се създават повече нормативни документи, с които да се регламентира законовата база за откриване на забавачници, обучението в тях и приемането на деца. В края

¹⁸ Фридрих Фрьобел смята за основна цел на възпитанието на децата развитието на природните им заложби. Детската градина трябва да способства за всеостранното развитие на децата, започвайки от физическото развитие и застъпва мението, че ядрото на детската педагогика трябва да бъде играта. За тази цел той измисля шест „дара“, състоящи се от различни видове топки и кубчета.

¹⁹ Методът „Монтесори“ се базира на убеждението, че всяко дете е индивидуалност; на изграждането на вяра, надежда и доверие; на развитието на усещанията; на това чрез използване на привлекателни предмети и материали за различни занимания и игри то да укрепва своето зараждащо се „АЗ“.

²⁰ Според Декроли, приемайки наблюдението като база за всички упражнения, учителят трябва да постави ученика в пряк контакт със заобикалящия свят на живите същества и предметите.

на 20-те години вече се разширява мрежата от детски училища в страната. За децата на работещите родители се откриват целодневни детски домове. Успоредно с нарастването на броя на детските градини започва да се чувства дефицит на детски учителки. В тази връзка към девическите гимназии започват да се организират курсове, а по-късно се откриват педагогически училища за специална подготовка на бъдещи детски учителки.

Независимо, че детските градини преживяват и трудни моменти поради липса на средства или са закривани по време на войните и по-късно отново възстановявани, не може да се отрече тяхното положително въздействие върху възпитанието на децата и подготовката им за началното училище.

Изследванията са подкрепени по договор на Русенски университет "Ангел Кънчев" с № BG05M2OP001-2.009-0011-C01, „Подкрепа за развитието на човешките ресурси в областта на научните изследвания и иновации в Русенски университет "Ангел Кънчев", финансиран по Оперативна програма „ Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014-2020”, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз“.

ЛИТЕРАТУРА

Antonova, E. (1988). Preduchilishtното vazpitanie v Ruse. Spisanie Preduchilishtno vuzpitanie, № 2, pp. 18 – 22. (**Оригинално заглавие:** Антонова, Е., Предучилищното възпитание в Русе в края на XIX век, сп. Предучилищно възпитание, № 2, 1988, с. 18-22.)

Vacheva, S. (1995). Razvitie na preduchilishtno vazpitanie v Bulgaria ot kraia na Parvata svetvna voyna do 1930 g. Godishnik na Shumenski universitet „Episkop Konstantin Preslavski“, pp. 159 – 168. (**Оригинално заглавие:** Въчева, С., Развитие на предучилищното възпитание в България от края на Първата световна война до 1930 г., Годишник на ШУ „Епископ Константин Преславски, Шумен, 1995, с. 159-168.)

Vacheva, S., (1998). Nachalo na teoriata i praktikata na obshetsvenoto preduchilishtno vazpitanie v Bulgaria. Spisanie Pedagogika, №1, pp. 74 – 83. (**Оригинално заглавие:** Въчева, С., Начало на теорията и практиката на общественото предучилищно възпитание в България. сп. Педагогика, №1, 1998, с. 74 – 84.)

Vacheva, S. (1999). Preduchilishtното vazpitanie v Ruse v peroda mezhdu dve svetovni voini. UBILEINA konferencia „25 godini Shumenski universitet „Episkop Konstantin Preslavski“. №2, Shumen, pp. 59 – 62. (**Оригинално заглавие:** Въчева, С., Предучилищното възпитание в гр. Русе в периода между двете световни войни, Юбилейна конференция „25 години Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“, Ч. 2, Шумен, 1999, с. 59 – 62.)

Darzhaven Arhiv – Ruse. F 59K, opis 1. a.e. 243, L. 2. (**Оригинално заглавие:** Държавен Архив – Русе, Ф 59 К, оп. 1, а.е. 243, л. 2.)

Darzhaven Arhiv – Ruse. F 70K, opis 1. a.e. 109, L. 22. (**Оригинално заглавие:** Държавен Архив – Русе, Ф 70 К, оп. 1, а.е. 109, л. 22.)

Darzhaven Arhiv – Ruse. F 76K, opis 1. a.e. 8, L. 190. (**Оригинално заглавие:** Държавен Архив – Русе, Ф 76 К, оп. 1, а.е. 8, л. 190.)

Izlozhenie za sastoyanieto na Rusenskia okrag 1925 – 1926 g. (1927)Ruse, pp. 74 – 77. (**Оригинално заглавие:** Изложение за състоянието на Русенския окръг 1925 – 1926 г., Русе, 1927, с. 74 – 77.)

Izlozhenie za sastoyanieto na Rusenskia okrag prez 1928 g. (1929) Ruse, pp. 58 – 61. (**Оригинално заглавие:** Изложение за състоянието на Русенския окръг през 1929 г., Русе, 1929, с. 58 – 61.)

Izlozhenie za sastoyanieto na Rusenskia okrag prez 1930 g. (1931) Ruse, pp. 88 – 90 (**Оригинално заглавие:** Изложение за състоянието на Русенския окръг през 1930 г., Русе, 1931, с. 88 – 90.)

Izlozhenie za sastoyanieto na Rusenskia okrag prez 1931 g. (1932) Ruse, pp. 90 – 91. (**Оригинално заглавие:** Изложение за състоянието на Русенския окръг през 1931 г., Русе, 1932, с. 90 – 91.)

Kolektiv. (2004). Prosvetnoto delo v rusenskiia krai 1878 – 1944 g. Ruse, pp. 15 – 18. (*Оригинално заглавие: Колектив, Просветното дело в русенския край 1878 – 1944 г., Русе, 2004, с. 15 – 18.*)

Chakurov, N., Nacheva-Petkova, V. (1961) Istoria na preduchilishtno vazpitanie v Bulgaria. Sofia. pp. 85 – 140. (*Оригинално заглавие: Чакъров, Н. В. Начева-Петкова, История на предучилищното възпитание в България, С., 1961, с. 85 – 140.*)

URL: <http://daritelite.bg/blagotvoritelno-prosvetno-druzhestvo-bratstvo-dobrina-yosif-%d1%96/> > (08.05.2018)